

KÖNYVSZEMLE

Négy száz Év. 1568—1968. Emlékkönyv az Unitárius Egyház alapításának négy századik évfordulója alkalmából. Kolozsvár, 1968. 198 l.

Az 1568. évi tordai országgyűlés és az unitárius egyház alapításának 400 éves évfordulójára jelent meg ez az értékes munka.

A tordai országgyűlés történelmi nevezetességű határozata, amint a könyv előszavában az Egyházi Képviselő Tanács megállapítja, „törvénybe iktatta az evangélium szabad értelmezésének és a prédikátor szabad megválasztásának elvét, s megtiltotta, hogy hitéért bárkit üldözzenek. Meghirdette a vallásszabadságot“ (9. lap). Ez a határozat, melynek értelmi szerzője Dávid Ferenc, az erdélyi unitárius egyház megalapítását jelentette.

A könyv első fejezete — Útjelző évszámok az Unitárius Egyház múltjából (17—54. lap) — egyháztörténeti adatokat közöl. Az évszámok, hitvalló állásfoglalások, példaadó cselekedetek, Isten- és emberszolgálat adatainak tükrében az unitarizmus 400 éves küzdelmes múltja elevenedik meg, Dávid Ferentől napjainkig. A felsorolt adatok az egyház múltjának megismerését szolgálják, ugyanakkor azonban útmutatók is az unitárius hit- és életfelfogás megéléséhez.

A múltat idézi „A hit Isten ajándéka“, „Idézetek Dávid Ferenc munkáiból“ c. második fejezet is. (55—76. lap). A nagy gonddal kiválogatott idézetek, „Isten, Szentlélek, Jézus, Biblia és Ember“ csoportosításban Dávid Ferenc eredeti tanítását szólaltatják meg. Ismeretes, hogy a vallási türelmetlenség évszázadokon át milyen elfogultan ítélte meg az unitárius egyház alapítójának személyét és teológiáját. Az idézetek Dávid Ferenc igazolását kívánják szolgálni, aki nem „Krisztus-tagadó“ és „innovátor“, amiképpen teológiai ellenfelei tartották, hanem Jézus követője, az evangéliumi kereszténység helyreállításának fáradhatatlan munkása.

A munka következő fejezetei az ötödik évszázad küszöbén álló egyház hitelveinek, istentiszteletének és szervezeti szabályzatának összefoglaló képét nyújtják (76—116. lap). Ezt követi az unitárius egyház püspökeinek és főgondnokainak névjegyzéke (117—119. lap), valamint a jelenlegi egyházi névtár (120—128. lap).

A könyv befejező része 63 oldalon válogatott egyházi műemlékek fénykép-felvételeit közli. Középkori és reformáció utáni időben épült templomok, fa haranglábak, különböző korokból származó művészi kivitelű úrasztali kelyhek, kanccsók és terítők mind azt mutatják, hogy az unitárius egyház a 400 éves múlt minden mostohasága ellenére felbecsülhetetlen értékű műemlékeket őrzött meg, alkotott és gondoz.

A könyv végén rövid román és angol nyelvű összefoglalót találunk.

A címlapot Major Zsuzsanna tervezte, a műemlékek fényképfelvételeit Kabay Béla készítette.

Dr. KISS ELEK: Unitárius Káté. Kolozsvár, 1968. A Románia Szocialista Köztársaságban levő Unitárius Egyház kiadása. 75 l.

Az unitárius egyház 400 éves évfordulójának emlékére jelent meg ez a hittani munka, mely káté formájában az unitárius hit- és életfelfogás tömör, közérthető összefoglalását adja. A káté felnőtteknek szól azzal a céllal, hogy megismertesse velük Jézus evangéliumának valódi jelentését és tartalmát. Jézus tanításának kikristályosodott formáit, a hitelveket a szerző a következőkben foglalja össze:

1. Hit: az egy Istenben, aki lényegében és személyében egy, és aki Jézus tanítása szerint Gondviselőnk; 2. a világmindenség egységében; 3. a hívő emberben, aki Istennek gyermeke és munkatársa; 4. Jézusban, a tökéletes emberben, tanítómesterünkben; 5. a Jézus által hirdetett Istenországának megvalósulásában, mely ország igazság, szeretet és ember-testvériség; 6. a lélek megszentelő erejében és örök életében; 7. a fejlődő élet örökkévalóságában; 8. a keresztyén egyház nemes hivatásában. (13. lap).

A felsorolt hitelveket: előismeretek, evangélium, káté, izenet, Istenország, hitvallás, Biblia, egyház, ünnepek, keresztesítés, úrvacsora, konfirmáció cím alatt, 199 kérdés-feleletben tárgyalja a szerző.

A káté az ötödik évszázadba lépő unitárius egyház hitének életfeladatát így határozza meg: „A tökéletesség megvalósítására kell állandóan törekednünk földi életünkben, s majd az ún. halál utáni örökéletben is. E törekvésünkben az Ő országának vagyunk tagjai életünk minden fokán és állapotában“ (74. lap). Az unitárius hívő kategorikus imperatívusza ezek szerint: „Bárminő helyzetben istenfiúi, emberi hivatásunkat kell megélnünk“. Az unitárius élet- és világszemléletnek ezt a meg-

győződését kívánja Dr. Kiss Elek munkájával ismertetni és a hívek lelkében öntudatosítani.

Szerző új értékkel gyarapította az unitárius kátéirodalmat.

Dr. KISS ELEK: Unitárius Imakönyv közhasználatra. Cluj—Kolozsvár, 1969. Unitárius Egyház kiadása. 2. kiadás. 101 l.

Az imakönyv az 1965-ben megjelent I. kiadásnak változatlan újranyomása. Az ünnepi, hétköznapi és, alkalmi imádságok a ma hívő emberének vallásos szükségletét kívánják kielégíteni. Az imakönyv teológiájának alapját az a meggyőződés képezi, hogy az imádkozás lényegében véve Isten felé való fordulás és személyes, gyermeki viszony létesítése a Gondviselő Atya és hívő gyermeke között. Az egyszerű formában írt és mély hitet sugárzó imádságok megkönnyítik a lélek számára az Atya előtti leborulást, az alázatos, de bízó imádkozást. Az imakönyv arra buzdít, hogy minél gyakrabban imádkozzunk és hálaadással tárjuk fel kívánságainkat a jó Isten előtt.

ALEXANDER GORDON: Heads of English Unitarian History (Az angol unitarizmus vázlatos története). London, 1970. Cedric Chivers Ltd. 138 l.

A könyv, mely az 1895-ben megjelent első kiadás változatlan újranyomása, az angol unitarizmus vázlatos történetét tárgyalja a XVI. századtól a XIX. századig bezárólag. A munka kiegészítő részét képezi Richard Baxter és Joseph Priestley életrajza. A szerző, Alexander Gordon (1841—1931) lelkész, majd a manchesteri unitárius teológiai intézet rektora, kiváló egyháztörténész, a 16—17. század unitárius forrásirodalmának egyik legjobb ismerője.

Alexander Gordon személyét közelebbről ismerjük. Mint az angol unitárius egyház képviselője, 1879-ben meglátogatta egyházunkat és résztvett Dávid Ferenc halálának 300. évfordulója alkalmából Székely-

keresztúron tartott zsinaton. A Keresztény Magvetőnek 1887—1893 között munkatársa volt és „Angolországi levél“ cím alatt ismertette folyóiratunk olvasóival a nevezetesebb angol egyházi eseményeket.

Az 1887. I. 22-i levelében* a következőket írta:

„Az önök szép hazájába, a Dávid Ferenc emlékünnepele tartásakor, 1879-ben tett látogatásom emlékei frissen élnek lelkemben. Az az ismeret, melyet akkor az önök nemes egyházának történelméről és intézményeiről nyertem, és a személyes ismeretség, melyet annak lelkes zászlóvivői közül egy nehánnyal volt szerencsém kötni, új és maradandó benyomásokkal gazdagították lelkemet a mi hitelveink életrevalóságáról és expanzív erejéről. Enyedinek, Szentábraháminak, Székely Sándornak, Jakab Eleknek, Orbán Baláznak és más theologiai és történelmi íróiknak munkái jelentékeny helyet foglalnak el könyvtáramban és gyakran fordulnak meg kezemen. Folyóiratuk olvasóihoz tehát, mint kedves barátokhoz, mint a hit és a szabadság barátaihoz írok... Az önök egyháza nem csupán régi és nagy emlékekben gazdag; az élő egyház, melynek szíve ver s nemes. Minket nagyon meghatott a testvéri szeretetnek az az önkéntes nyilatkozata, mellyel egyházuk tagjai a mi Essex Hall-unk (az angol unitárius egyház londoni székháza) költségeire oly szép összeget írtak alá. Annál drágább lesz előttünk az az épület, hogy Önök is segítettek abban, hogy azt magunkénak mondhassuk; hogy a mi törekvésünk, munkánk Önök előtt is kedves“.

Alexander Gordon értékes történelmi munkájának kiadása régóta érzett szükségletet elégít ki az angol unitárius egyházban.

MURIEL HILTON: Matches in the Darkness and other essays (Gyufaláng a sötétségben, esszék). London, 1970. The Lindsey Press. 27 l.

A könyv Muriel Hilton unitárius világi prédikátornőnek az „Inquirer“ c. folyóiratban megjelent válogatott esszéit tartalmazza. Tárgyuknál fogva vallásos meditációk, melyek az egyén és az egyház felelősségét domborítják ki az emberi hivatás megvalósításáért. Ez a hivatás pedig nem más, mint égő gyertya, izzó fény lenni. A hivatását megélt ember a „világ világossága“, akinek életét az állandó szolgálat határozza meg. „Higgyetek a világosságban, hogy a világosság fiait legyetek“ — ez a meditációk lényege és üzenete.

* Megjelent a Keresztény Magvető 22. évfolyamában, 61—62. l.

Adventures in Religion (Nézetek a vallásról). London, 1968. The Lindsey Press. 100 l.

A kilenc tanulmányt tartalmazó kis könyvet Eric Shirvell Price lelkész a „Faith and Freedom“ (Hit és Szabadság) nevű angol unitárius folyóirat két utolsó évtizedének terméséből válogatta össze. Ezek a tanulmányok a haladó szellemű vallásos gondolkozás nagyszerű megnyilatkozásai, amelyek közül kiemeljük Albert Schweitzer „Hit a ma szabad vallásában“ és Paul Tillich „Psychoanalízis, existenciáizmus és teológia“ című dolgozatait, azzal, hogy mindegyik tanulmány segít a modern teológiai kérdésekben való elmélyülésben.

Points of Belief (Hitelvi kérdések). Essays in Liberal Religion. Edited by John Rowland. London, 1968. 82 l.

John Rowland tenderdeni lelkész, az angol unitárius egyház sajtóosztálya vezetőjének szerkesztésében jelent meg ez a nyolc teológiai esszéet tartalmazó munka. A szerzők közül öt unitárius, kettő anglikán és egy kvéker, akik mind a szabadelvű keresztény vallás kérdéseit tárgyalják a ma hívő emberének szemszögéből. „Lélektan és vallás“, „Az új keresztény hullámhossz“, „Világvallások és szekularizáció“, „Új szimbolizmus“, „Isten és vallás“, „Előre és fölfelé nézés“ c. esszék az unitárius és szabadelvű keresztény teológia útmutató állásfoglalását tükrözik. A munkának mintegy utóírata D.H. Lawrence „Az én hitvallásom“ c. esszéje, mely a híres írónak „keresztény és humanista“ hitfelfogását mutatja be.

A munka új megvilágításban vizsgálja napjaink ökumenikus törekvéseit. A cél nem az elérhetetlen hitelvi és szervezeti egység keresése, hanem ember és világ aktív szolgálatában való összefogás. A hívő ember mai nagy problémája D.H. Lawrence megfogalmazásában az, hogyan tud Istennel élő kapcsolatot létesíteni. Életünk e nagy kérdésének megoldásában kíván segítséget nyújtani az angol unitárius egyház által kiadott munka.

PHILLIP HEWETT: *On Being a Unitarian* (Unitárius vagyok). London, 1968. The Lindsey Press. 171 l.

A szerző vancouveri (Kanada) unitárius lelkész, a fiatal teológus nemzedék egyik tehetséges és nagy reményekre jogosító tagja. Nem született unitáriusnak. A keresés és meggyőződés nehéz útján jutott el az unitarizmus hitvilágába. Vallására úgy tekint, mint az evangéliumban példázott „kincsre“, vagy „lámpás“-ra, melynek hivatása, hogy világosságot adjon az embernek.

Mint egyetemi hallgató és lelkész, gyakran találkozott azzal a kérdéssel, hogy mit hisznek az unitáriusok. A vancouveri gyülekezetében is sok szó esett az unitárius vallásról. A feltett kérdésre kívánt Phillip Hewett feleletet adni, mégpedig a személyes hitvallás formájában. Benne a hívő ember és teológus beszél a vallásról, Istenről, emberről és az unitárius egyház hivatásáról. Vallomásának lényege: nem az a fontos, hogy te mit hiszel egyénileg, vagy mi a te egyházad hitvallása. A vallás élet, és az életet nem lehet szavakba, hitvallási formákba zárni. A fontos az, hogy te hogyan élsz, mit tesz a te egyházad az emberért, az életért.

Hiánypótló, értékes munka, mely elősegíti az unitárius vallás közelebbi megismerését.

TÖKÉS ISTVÁN: *A Második Helvét Hitvallás Magyarázata*. Kommentár Bullinger Henrik művei alapján. Kolozsvár, 1968. A Romániai Réformátus Egyház kiadása. 1. k. 600 l., 2. k. 512 l.

A nagy munka közvetlen célja Tőkés István szerint az, hogy „a II. Helvét Hitvallást a szerző Bullinger Henrik saját szavaival magyarázzuk“. Háttére „a Hitvallás megjelenésének 400 éves évfordulója (1568—1968), azaz a visszatekintés. Azonban a magyarázat magában hordozza az előrenézés reményességét is, tudniillik a gyülekezetek és az egyetemes Egyház építését, mint a munka közvetett célját“ (19, 1).

A hitvallás latin szövegét W. Niezel kiadásából vette át, a fordítást pedig korábbi magyar fordítások figyelembevételével készítette el.

Elismerés illeti Tőkés Istvánt a „tizenkét éven át folytatott tanulmányozás“ gyümölcséért, mely a református teológiai irodalom maradandó értékű alkotása. Munkája kiadásával a református egyház méltó emléket állított a Hitvallás 400. évfordulójának.

SEMĂNĂTORUL CREȘTIN

Revista Bisericii Unitariene din R.S. România

Anul 77

1971

Nr. 1—2

CUPRINSUL

Către cititorii Semănătorului Creștin!	5
Dr. Elek Kiss: În slujba lui Dumnezeu și a omului	8
Dr. Lajos Kovács: Rezultatele studiului biblic privind persoana și învățătura lui Iisus	14
Declarația Sinodului	24
Dr. Lajos Kovács: Raport despre Sinodul jubiliar ținut în zilele de 17—19 august 1968	26
András Bodor: Noi date despre un proces acum 400 de ani	52
Lucrări omiletice	63
Recenzii	94

Colectivul redacțional:

Președinte: P.S.S. Dr. ELEK KISS, episcopul Bisericii Unitariene. Membrii: Dr. LAJOS KOVÁCS (redactor responsabil), Dr. JÁNOS ERDŐ (redactor responsabil adjunct), ÁRPÁD SZABÓ și DEZSŐ SZABÓ (redactori), FERENC

SEBE și Dr. JÁNOS SZATHMÁRY.

Redacția: Cluj, B.-dul Lenin nr. 9. R. S. România,

Tel. 146—09.

CHRISTIAN SOWER

Journal of the Unitarian Church in R. S. Romania

Volume 77

1971

Number 1—2

CONTENTS

Editorial	5
In the Service of God and Man, E. Kiss	8
The Results of Biblical Criticism in Connection with the Personality and Teachings of Jesus, L. Kovács	14
The Declaration of the Synod held in 1968	24
Report about the Synod held between 17—19 August, 1968, L. Kovács	26
A New Contribution to Francis Dávid's Trial, A. Bodor	52
Sermons	63
Book Review	94

EDITORIAL COMMITTEE:

President: Dr. ELEK KISS, bishop of the Unitarian Church in Romania. Members: Dr. LAJOS KOVÁCS (managing editor), Dr. JÁNOS ERDŐ (assistant managing editor), ÁRPÁD SZABO and DEZSŐ SZABÓ (editors), FERENC SEBE and Dr. JÁNOS SZATHMÁRY.

*Editorial office: Cluj, B.-dul Lenin nr. 9. R.S. România.
Tel. 146—09.*

